

FEDERICO GARCÍA LORCA

Negres i gitanos com a motiu poètic

Entre els anys 1924 i 1927 Federico Garcia Lorca (Fuentevaqueros 1898-1936) du a terme un dels seus grans projectes: escriure una sèrie de poemes sobre el món gitano i andalús. Així neix el **Primer romancero gitano**.

Uns anys més tard, el 1936, el poeta entrega l'original de **Poeta en Nueva York**, poemari on recull les impressions del viatge que va fer a aquella ciutat i a La Habana entre 1929 i 1930.

Són dos llibres plens de diferències però entre ells hi trobarem un punt temàtic comú: l'enfrontament, la lluita entre llibertat i llei, o entre la natura i la civilització o si ho volem entre el primitivisme i la modernitat deshumanitzadora. Els gitanos al primer llibre i els negres al segon representen aquest xoc entre l'essència de l'home i la seva creativitat enfrontades a la maquinària de l'ordre que anul·la l'espontaneïtat.

García Lorca pretén, i al **Primer romancero gitano** ho aconsegueix per primera vegada, penetrar en tot el més fondo d'ell mateix, indagar en els misteris de l'ànima i de la pròpia vida dins d'aquest món.

L'escriptor ja ens va definir el seu llibre en una conferència-recital: "El libro en conjunto, aunque se llama gitano, es el poema de Andalucía, y lo llamo gitano porque el gitano es lo más elevado, lo más profundo, más aristocrático de mi país, lo más representativo de su modo y el que guarda el ascua, la sangre y el alfabeto de la verdad andaluza y universal". Però alerta no caiguem en falsos tòpics. L'Andalusia de Lorca es antipintoresca, antifolklorica, antiflamenca. Al seu llibre no hi ha "ni una chaquetilla corta, ni un traje de torero, ni un sombrero plano, ni una pandereta; donde las figuras sirven a fondos milenarios y donde no hay más que un solo personaje, grande y oscuro como un cielo de estío, un solo personaje que es la Pena,...

Aquesta "Pena", amb majúscula, que el poeta sent i que el porta a reivindicar l'espontaneïtat i la llibertat, li ve donada en bona part pel que ell anomena "abrumadora tragedia de la fisiología". És a dir l'estigma de la homosexualitat. El sufriment de Lorca, per la seva "tragedia" li dona "una comprensió tan intensa de la vida que tenemos llanto para todas las cosas que sufren". Al "**Romance de la Guardia Civil española**" o al "**Prendimiento de Antoñito el Camborio en el camino de Sevilla**", queda molt clar l'enfrontament dels gitanos contra la llei i l'ordre, representats, en aquest cas, per la Guàrdia Civil:

Romance de la Guardia Civil española

¡Oh, ciudad de los gitanos!
En las esquinas, banderas,
Apaga tus verdes luces
que viene la benemérita.
¡Oh, ciudad de los gitanos!
¿Quién te vio y no te recuerda?
Dojadla lejos del mar
sin peines para sus crenchas.

Avanzan de dos en fondo
a la ciudad de la fiesta.
Un rumor de siemprevivas
invade las cartucheras.
Avanzan de dos en fondo,
Doble nocturno de tela.
El cielo, se los antoja,
una vitrina de espuelas.

Poeta en Nueva York és una de les obres més complexes de Lorca. La ciutat nordamericana es converteix en una abstracció que permet al poeta parlar sobre ell mateix, sobre les seves angoixes i, com passa al **Romancero**, ens mostra la seva solidaritat cap a tots aquells que pateixen,

La civilització i sobre tot la ciència sepulquen la naturalesa i amb ella, a l'home.

Mitjançant una tècnica superrealista uneix elements totalment distanciat per donar-nos una visió negativa, deshumanitzada de Nova York. Els negres, com abans els gitanos, són els que més pateixen la degradació que comporta la metròpoli:

¡Ay Harlem! ¡Ay Harlem! ¡Ay, Harlem!
No hay angustia comparable a tus ojos oprimidos,
a tu sangre estremecida dentro del eclipse oscuro,
a tu violencia granate, sordomuda en la penumbra,
a tu gran rey prisionero, con un traje de conserje.

Però el sentiment de desolació que Nova York produeix a Lorca és tan profund que ni l'esperança és possible. Fins i tot l'aurora, moment d'esplendor i llum que precedeix a la sortida del sol, i que anuncia un nou dia, a Nova York no té sentit:

La aurora llega y nadie la recibe en su boca
porque allí no hay mañana ni esperanza posible:
A voces las monedas en enjambres furiosos
taladran y doboran abandonados niños.
Los primeros que salen comprenden con sus huesos
que no habrá paraíso ni amores deshojados:
saben que van al ciclo de números y leyes,
a los juegos sin arte, a sudores sin fruto.

Ens em referit aquí breument a un aspecte temàtic, dels molts que hi han, de dos de les principals obres poètiques de Federico García Lorca i que ocupen un lloc de privilegi dins la poesia en llengua castellana de tots els temps. Però llegir poesia mai no es fàcil i llegir a la generació del 27, la generació de Lorca, és particularment complicat.

Molts cops ens quedarem sense entendre les frases, sense saber que vol dir-nos el poeta; no ens preocupem. Conformem-nos-en amb disfrutar de l'harmonia, de la sonoritat, de les inversemblants associacions de paraules i de tot el que això ens pugui suggerir. Recordem que el llenguatge literari és connotatiu, és a dir que implica significacions addicionals de les paraules. El llenguatge científic, per contra, és denotatiu: tendeix a una correspondència recíproca entre paraula i cosa designada. El mateix Lorca, en una conferència a Barcelona el dia 12 d'octubre de 1935, referint-se a un vers del "**Romance sonámbulo**" que diu "mil pandereros de cristal herían la madrugada" comentà: "Doncs bé, si em preguntessin de quin lloc he tret aquest **mil pandereros de cristal** jo us diria que els he vistos. En els arbres, en el folletge, en els àngels, en el cel... no sabria explicar-ho, però els he vistos".

Sovint és molt millor intentar veure els poemes que no pas entendre'ls.